

תחרות "גוונים במחול 2001" הוענק פרס היצירה לשלומי ביטון בעבור המחול "שם...". ביטון בן ה-22 מעכו, הוא תלמיד השנה השלישית בסדנת המחול "מטה אשר" בקיבוץ געתון, בהנהלתה של יהודית ארנון. זכייתו בפרס הפנתה שוב את תשומת הלב למתרחש באותה בועה תרבותית בקיבוץ געתון, והפעם לא אל להקת המחול הקיבוצית, שהיא כיום אחת משתי להקות המחול הגדולות והמובילות בישראל, אלא למפעל חיים נוסף בתחום החינוך למחול, שמקיימת יהודית ארנון בצנעה, הרחק מאור הזרקורים. מדובר בסדנה להכשרת רקדנים, אותה מנהלת עינב לוי, לשעבר רקדנית בלהקת המחול הקיבוצית, ובאולפן למחול לילדים מכיתות ב' ועד י"ב, אותו מנהלת אילנה ליבן (ראה כתבה בהמשך).

לאחר שמסרה לפני חמש שנים את מושכות הניהול של הלהקה הקיבוצית לרמי באר, משקיעה יהודית ארנון את כל אהבתה, את שפע הידע והניסיון שלה ואת תפיסת עולמה החינוכית והאמנותית במפעל החינוכי הזה. היא עדיין חשה כחלוצה, נאבקת באילוצים הנובעים מסד תקציבי נוקשה, למען מפעל המצדיק את המאמץ ומעניק לה שמחה. הכשרון לפתח מערכות יחסים אישיות ומיוחדות הוא שאחראי לעובדה שיהודית ארנון לא פועלת לבד. לצדה עומדים אותם אנשים לאורך עשרות שנים, ובהם אילנה ליבן ועינב לוי, שתיהן שותפותיה בניהול כיום, וכן אפרת רודד, והמורות חנקה פארן, אילנה כליף וטלי כדורי. רבים מבוגרי הסדנה והלהקה הקיבוצית הם כיום מורים באולפן ובסדנה; חסרונם של זכרי דגן ז"ל מורגש שם מאוד.

יהודית ארנון אוהבת לגלות כשרונות צעירים, ושלומי ביטון הוא האחרון ברשימה מכובדת ומרשימה של בוגרי הסדנה, בהם רמי באר, סיון כהן, ארי פסטמן, ענת אסולין, רוני ליבנה, יעל ונציה, עדי שעל, ניר בן גל וליאת דרור, עינב לוי, וצעירים יותר כמו אשר לב ובוטז טרון (אנסמבל בת-שבע), שי טמיר (להקת בת-שבע), מתן זמיר (להקת ענבל פינטו), רננה רנדי (להקת המחול הקיבוצית), מיכל דובדבני (קבוצת מחול נעה דר) והרשימה חלקית. רבים אחרים רוקדים בלהקות מובחרות בחו"ל, כמו קרן לוי, אורי איבגי, לבנת רייז, רובי אדלמן, מיכל שרון (הולנד); בוטז כהן (בלט קולברג), זיו פרנקל (להקת יוהן קרסיניק בגרמניה), ויסמין ורידמון, שמנהלת להקת מחול משלה בלונדון.

מה שמאפיין יכול עשיר זה של רקדנים הוא שרובם רקדנים-יוצרים. אין זה מקרה. יהודית ארנון יודעת להעניק ידע במטרה לפתוח בפני התלמידים אפשרויות בחירה ומיקוד בעתיד; להעניק ידע באופן כזה, שהוא לא יחסום את הביטוי האישי של האינדוידואל והיוצר המתחיל. זה לא רק עניין של האיוון הנכון בין כמות שיעורי הטכניקה לשיעורים הפותחים צוהר לדמיון היוצר. זה קשור גם לאווירה הכללית השורה במקום ול"איך" מלמדים. בסדנה מקבלים התלמידים 42 שעות מחול בשבוע, מתוכן 10 שעות בלט קלאסי, 10 שעות מחול מודרני, 5 שעות יצירה ועוד 17 שעות, הכוללות משחק, מודעות תנועתית, טאי-צ'י, רפרטואר ועבודה על פרויקטים רב-תחומיים. בין הפרויקטים בשנים האחרונות היו עבודות שהתמקדו בקשר שבין מחול וצליל (בשיתוף ליטו זילברשטיין), מחול וציור (עם מעצב התלבושות בוריס צ'יקשירין) ופרויקט הקמת "משחרה" - המתאר בתנועה אופן הנחת עצים בערימה כדי להופכם לפחם (עם הפסל יעקב חפץ ובהנחייה כוריאוגרפית של מרתה ענבר).

מה שבולט לעין כשמגיעים לגעתון הוא, שהרקדנים חיים בטבע, מנותקים מהעיר. זה לא מקום שאליו אתה מגיע, מבצע את מספר השעות הנדרשות לפי המערכת, ונוסע הביתה. התלמידים אוכלים בגעתון, ישנים שם, וסופגים מחול וטבע מהבוקר ועד שעות הלילה המאוחרות, אז הם עובדים על יצירות משלהם. הם מזכירים במשהו כת של מתבודדים העוסקים במחול כבעבודת קודש. הרצינות, האכפתיות, הפתיחות והחום האנושי של יהודית ארנון מקרינים על התלמידים. הנחישות, האמונה בדרכה והדעה הצלולה שלה עומדים בניגוד לשבריריותה הפיזית. קירות משרדה מעוטרים לא בתמונות של רקדני העולם הגדולים אלא בתמונות של ילדים ותינוקות - ה"נכדים" שלה - ילדי הרקדנים שאיתם עבדה. אין פלא, שגם אחרי שהם עוזבים את הקן, הם שומרים על קשר. הם כותבים ומטלפנים כדי לשתף אותה ברגעים השמחים והקשים בקריירה שלהם. היא נשארה בשבילם ה"אמא הגדולה" ואולי נכון יותר לומר, "הסבתא הגדולה".

"דואט לבן" מאת הדא אורן, בביצוע הסדנה
"Duet in White" by Hedda Oren, MASPA

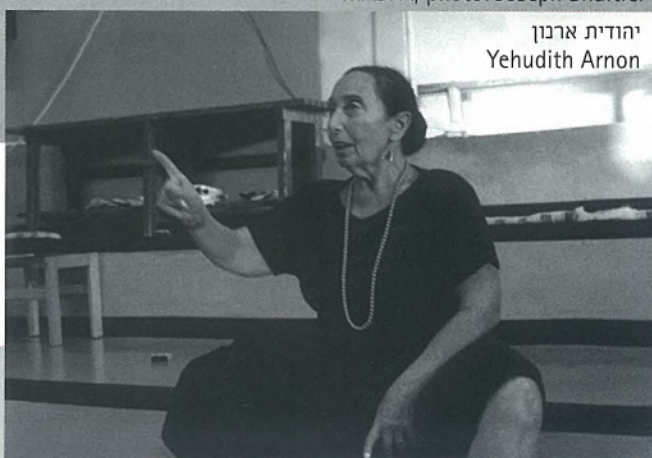
כמו בכת מחוללים

רות אשל

סדנת מתנ"ס "מטה אשר"

"עבודת נשים" מאת סוזנה לינק, הסדנה,
צילום: יוסף שאלתיאל
"Frauenballett" by Susanne Linke,
MASPA, photo: Joseph Shaltiel

יהודית ארנון
Yehudith Arnon

"רסיסי דוללה" מאת ניר דה-וולף, בביצוע הסדנה
 "Resisidolala" by Nir de Wolf, MASPA

"דואט לבן" מאת הדא אורן, בביצוע הסדנה
 "Duet in White" by Hedda Oren, MASPA

הקיצוצים האזוריים. תוכנית הלימודים מקיפה תחומים רבים בשטח המחול, ומותאמת למבנה הארגוני של האולפן, הכולל חטיבה צעירה של כיתות א-ו', חטיבת ביניים וחטיבה עליונה. הדגש הלימודי בחטיבה הצעירה בכיתות א-ב-ג' שונה מאשר בכיתות ד'-ה-ו'. בכיתות הצעירות הדגש הוא על מודעות של מרכיבי התנועה, על הכרת היכולות של הגוף והמגבלות שלו תוך כדי משחקי תנועה, ופיתוח האהבה למחול דרך חוויית

לקויי למידה, שלא השתלבו במסגרות הבית-ספריות הרגילות, אנו נענים ברצון. אנו יוצאים מתוך הנחה שמבחינת הפוטנציאל האינטלקטואלי והיצירתי שלהם אין כל סיבה שתלמידים אלה יפלו ברמתם מתלמידים רגילים. התרומה החינוכית-לימודית של האולפן לביסוס ההערכה העצמית שלהם [self esteem], נבדקה במחקר שנערך באולפן, אך זה נושא לדיון נפרד.

בעקבות המסורת ה"אתונאית" - חינוך למחול לכל אילנה ליבן

היצירותיות במחול. בכיתות ד'-ו' יש התחלה של כיוון מקצועי, כשבתוכנית הלימודים נכללים שיעורים כהכנה לבלט קלאסי, והכנה למחול מודרני. כמו כן יש העמקה והרחבה של נושאי מרכיבי התנועה שנלמדו בכיתות הצעירות.

בחטיבת הביניים, תוכנית הלימודים מורכבת יותר ומאפשרת לתלמידים הרוצים להתקדם לרקוד שלוש עד ארבע פעמים בשבוע. תוכנית הלימודים כוללת בלט קלאסי, מחול מודרני, ג'אז, קומפוזיציה, ומטרתה להפגיש את התלמידים עם מגוון הנושאים הנלמדים במחול, כדי שבבוא היום, יוכלו לבחור את התחום המתאים להם.

עוד במסגרת הקשר עם בתי הספר האזוריים, נפתחה מגמה המאפשרת לתלמידים להיבחן בבחינות הבגרות במחול, בהיקף של 5 יחידות. המגמה משתלבת בחטיבה העליונה של בית-הספר. בנוסף לשיעורים הטכניים שצוינו, מושם בלימודים דגש על פיתוח הדמיון והיצירה, על העשרה בתחומים תיאורטיים, כתולדות המחול ואנטומיה, ועל

פיטר אבס [Abbs] בספרו *Living Power* מדגיש את חשיבותו של החינוך למחול בבית-הספר. ניתן, לדעת אבס, לפתח את הדמיון והיצירותיות באמצעות ריקוד וקומפוזיציה של ריקודים. ביצוע של ריקוד, לדעתו, מערב שליטה בגוף ופיתוח היכולת לתקשורת באמצעות התנועה. "כך החינוך למחול מיועד לכולם, ולא רק לבעלי מבנה גופני או כשרון ספציפיים. השליטה בגוף והשימוש בו למטרות ביטוי מפתחים ביטחון עצמי שנלווה לו ערך פסיכולוגי רב. המחול מעודד מקורות הנובעת מתוך בחירה מודעת ומכוונת".

ברוח תפיסה זו, יצר האולפן בגעתון קשר עם בתי-הספר

האולפן למחול בגעתון רואה עצמו כמסגרת העוסקת בחינוך לאמנות. משמעותו של הדבר במוסד זה - חינוך להבנת האמנות ופיתוח יכולת ביטוי באמצעות השפה האמנותית.

בית-הספר למחול בגעתון נוסד בשנת 1965 על-ידי הכוריאוגרפית, המורה למחול ומייסדת להקת המחול הקיבוצית, יהודית ארנון. בשנים הראשונות, רקדו במסגרת האולפן ילדי הקיבוצים והמושבים באזור. בנוסף, פעלה באולפן קבוצת בוגרים שהיוו את הלהקה האזורית למחול אמנותי. עם השנים התמסד האולפן והתרחבה תוכנית הלימודים שלו. מגמת המחול של בתי-הספר האזוריים פועלת בו, וקבוצת בוגרים לאחר

שירותם הצבאי לומדת בו במסגרת סדנת מחול. כתוצאה מכך, הפך האולפן להיות כעין חלק מחצר בית-הספר הקיבוצי, ואפשר לראות בו מעין שלושה שלו. להקת המחול הקיבוצית אף היא פועלת במקום, וחלק מרקדניה מלמדים בבית-הספר. מאחר שהאולפן, מבחינה היסטורית, היה האכסניה של להקת המחול הקיבוצית ומנהלת הלהקה בעבר, יהודית ארנון, היתה גם מנהלת האולפן, ומאחר שרקדני הלהקה מלמדים באולפן, נוצר מצב שבתודעת התלמידים נתפסת כל המערכת הזו כמכלול אחד.

ההוראה באולפן משקפת את תפיסת עולמו של הפילוסוף הנודע וייטהד [Whithead] על-פיה - תרבות היא שילוב של מחשבה, יכולת קליטה של יופי ורגש הומני, "אדם שאינו אלא בעל ידיעות הוא טרדן חסר תועלת מאין כמוהו עלי אדמות. דרך החינוך עליו לעצב בני אדם שיש להם גם תרבות וגם ידיעה מקצועית מכיוון מיוחד כלשהו". בספרו מנסה וייטהד לומר כי התפתחות אינטלקטואלית היא תהליך דינמי. הוא מדגים זאת באמצעות הסיפור הבא: "אמרנו לארכיבישוף טמפל [Temple]: פלא הוא בעינינו הצלחתו של פלוני שבאה לו בתקופה מאוחרת, בעוד שבימי נעוריו לא הצטיין כל עיקר. אמר להם: לא חשוב מה הוא האדם בגיל שמונה עשרה; חשוב לאן הוא מגיע לאחר מכן".

לכן, תפיסת ההוראה נעשית מתוך מודעות לכך שהתלמידים התקבלו לבית-הספר בנקודת זמן מסוימת בחייהם כשהם ניצבים בנקודה מסוימת על סקלת ההתפתחות שלהם. מטרת בית-הספר היא כי עם תום שנות חינוכם יגיעו התלמידים, בהתאם ליכולתם, לנקודה המקסימלית על אותה סקלת ההתפתחות. מתוך תפיסה חינוכית זו, תלמידים אינם נדחים ממסגרות הלימוד באולפן והקריטריון היחיד הוא חינוכי: מידת המוטיבציה של התלמיד להשתלב בתוכנית הלימודים. אחת התוצאות היא, שבאולפן נקלטים תלמידים חריגים, לקויי למידה, שלא יכלו להשתלב בכיתותיהם; באולפן הם מצאו מסגרת קולטת, שיכלו ללמוד בה כשווים, עם קבוצת בני הגיל שלהם. לכן, כשפונים אלינו מבתי-הספר האזוריים, או כשפונים אלינו הורים באופן פרטי, בבקשה שנקלוט בבית-הספר תלמידים

מימין ומשמאל: "צבע
ותנועה" מאת בוריס
צ'קשירן, הסדנה
Right and left:
"Movement and
Painting" by Boris
Caksiran, MASPA

תפיסות חינוכיות - במחול - השתקפות בבית הספר למחול בגעתון

פיתוח החוש האסתטי והמוסיקלי. המגמה מפתחת בתלמידים דימוי עצמי חיובי, סובלנות ומשמעת - הן ברמה האישית והן ברמה הקבוצתית.

בחטיבה העליונה ניתנת לתלמידים אפשרות לרקוד יום יום. לתוכנית הלימודים של חטיבת הביניים נוספים בחטיבה העליונה שיעורים ברפרטואר, ברובם שיעורים מהרפרטואר של להקת המחול הקיבוצית. מטרתם להפגיש את התלמידים עם חומר תנועתי מקצועי ועם רקדנים מקצועיים, המשתלבים בצוות המורים של בית-הספר. באופן כזה הפכו לימודי האמנות לחלק אינטגרלי בתוכנית הלימודים של בתי-הספר, שאלמלא האולפן למחול היה חסר בהם תחום זה.

אספין [Aspin] מדבר על שתי מסורות של מורשת אמנותית מן העולם הקלאסי: המסורת ה"רומאית" והמסורת ה"אתונאית". לפי המסורת הרומאית האמן הוא אדם מיוחד ואמנותו יכולה להיות מוערכת רק על-ידי אנשים נבחרים כמוהו. זוהי השקפת האמנות הגבוהה [High Art]. זו טענה בזכות המצוינות, המנחה חלק מהאנשים העוסקים באמנויות ובמדיניות האמנותית. מצד שני - קיימת המסורת האתונאית, הטוענת שהעיסוק האמנותי הוא חלק מגדולת האדם, כל אדם, שהוא בלבד מבין כל היצורים יכול להעשיר את קיומו ואת הסביבה שבה חי על ידי יצירת עבודות אמנות והענקתן לסביבתו.

בעקבות מסורת "אתונאית" זו הולך גם אולפן

המחול בגעתון, המבקש להציע את החינוך למחול לכל התלמידים בבתי-הספר באזור. גם אם מרבית בוגריו לא יהיו רקדנים מקצועיים, הרי שנות חינוכם באולפן יצרפו אותם בבוא העת לקהל שוחרי המחול, שיאפשר סביבה הולמת להתפתחות של תרבות המחול בארץ.

ביבליוגרפיה

בריינסון, פ. (1993) מחול כחינוך, חיפה, הוצאת אח, עמ' 87.

וויטהד, א.ב. (1958) מטרות החינוך, ירושלים, הוצאת ניומן ובית ספר לחינוך של האוניברסיטה העברית.
Abbs Peter. (1987). *Living Power*, Falmer Press, London.

Aspin, D. (1989) "The Arts Education and the Community" in Abbs. P (ed.,) *The Symbolic Order*, Falmer Press, London.